

รูปแบบการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสเชิงพุทธบูรณาการ
The Buddhist Integrated Supportive Formation
of The Efficient Abbot's Leadership

พระครูสมุห์ธรรม์ณธร ธรรมทินโน (ศรีสกุลประเสริฐ)
Phrakrusamu Tannatorn Dhammadinno (Srisakulprasoet)^๑
ชาติเมธี หงษา Chatmethee Hongsa^๒

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องรูปแบบการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสเชิงพุทธบูรณาการ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ ๑) เพื่อศึกษาหลักการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพของเจ้าอาวาสในสังคมไทย ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสอย่างมีประสิทธิภาพ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสเชิงพุทธบูรณาการ มีระเบียบวิจัยได้แก่ ศึกษาจากเอกสารวิชาการ และสัมภาษณ์พระสงฆ์และประชาชนจำนวน ๒๑ รูป/คน มีผลการศึกษาวิจัย คือ ประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสเชิงพุทธบูรณาการ แบ่งออกเป็น ๒ ด้าน ดังนี้ ๑) ด้านภาวะการเป็นผู้นำ: เจ้าอาวาสควรมีเมตตาต่อพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไปให้อยู่ดีมีความสุข มีความสงสาร ต้องการที่จะช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ มีความพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความสุข หรือประสบความสำเร็จ และมีจิตใจเที่ยงธรรม เป็นกลาง ไม่ตัดสินเอนเอียงด้วยอคติ ไม่ซ้ำเติมเมื่อมีผู้ทำผิดพลาด ๒) ด้านประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่: เจ้าอาวาสต้องมีใจรักในการทำหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม ด้วยการเสียสละ ขยันหมั่นเพียร กล้าหาญ กระตือรือร้น มุ่งมั่น ทุ่มเท อุทิศตนเต็มที่ มีความรับผิดชอบในหน้าที่ มีการทบทวนตรวจทาน พิจารณาจุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อพัฒนาและแก้ไขการทำงานให้ดีขึ้น เมื่อเจ้าอาวาสนำหลักพรหมวิหาร ๔ และหลักอิทธิบาท ๔ มาบูรณาการเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำ จะสามารถถึงพร้อมด้วยความรู้คู่คุณธรรมในการปฏิบัติหน้าที่สนองงานกิจการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: รูปแบบ, ส่งเสริมประสิทธิภาพ, ภาวะผู้นำ, เจ้าอาวาส, เชิงพุทธบูรณาการ

^๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buddhist studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Thailand

^๒ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร Faculty of
Humanities and Social Science, Phranakhon Rajaphat University, Thailand

Abstract

The research article regarding promoting the performance of Abbot's leadership efficiency for integrative Buddhism has the research objectives: 1) to study principles for the performance of The Abbot's leadership in Thai society, 2) to study Buddha Dharma in promoting The Abbot's leadership with efficiency, and 3) to present The Abbot's leadership efficiency in Buddha Dharma with methodical order such as study from documentations and interview 12 monks/9 people. The results of the research are The Abbot's leadership in Buddha Dharma divided into 2 categories as follows: 1) Leadership- Abbot should have compassion to monks, novices and people to lived happily. Have a pity in helping them from unhappiness and pleased to see them happy or success in their lives. Have the mind of justice, neutral, not to settle with bias, never aggravate those who made a mistake, 2) Efficiency in performing duty – Abbot must have devotion in carrying out duty for the happiness of majority by sacrifice themselves with hard work, bravely, enthusiastic, committed, dedication, responsible, carefully aware, consider the strong and weak point to develop and improve the work. When Abbot apply principle of four sublime states of mind and four paths of accomplishment to integrate the promoting of efficiency, then only one can reach the knowledge with morality in performing Sangha's affairs with more efficient.

Keywords: format, boost efficiency, leadership, abbot, Buddhist integrated supportive formation.

๑. บทนำ

ความศรัทธาและความสัมพันธ์ของชาวบ้านที่มีต่อเจ้าอาวาสนั้น ส่งผลให้เจ้าอาวาสต้องเข้ามามีบทบาทในสังคม โดยถือว่าเป็นหน้าที่หนึ่งของเจ้าอาวาสตามพุทธดำรัสขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตรัสกับพระสาวกที่ส่งไปประกาศพระศาสนาว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”^๓ ซึ่งพระราชาวรมุณี (ประยูรค์ ปยุตโต) ที่ได้แจกแจงหน้าที่ของ

^๓ ที.ม. (ไทย) ๒/๑๑/๕๑.

พระสงฆ์ว่า “หน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ มีบัญญัติไว้ว่า เป็นผู้ให้ธรรมทาน คือ การให้ธรรมะเป็นการชี้แจง แนะนำในหลักความดีงามหรือการที่จะช่วยให้มนุษย์ได้ประสบแต่สิ่งที่ดีงาม สามารถแก้ไขปัญหาที่เป็นความทุกข์ ความขัดข้องต่าง ๆ ของประชาชน”^๕

ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ชั้นปกครองในระดับเจ้าอาวาสวัดจึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการเป็นผู้นำด้านการบริหารกิจการภายในวัดตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม คำสั่ง ข้อบังคับมหาเถรสมาคม นโยบายของรัฐบาลและกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน เจ้าอาวาสที่มีภาวะผู้นำสูง มีความรู้ ความสามารถดี มีคุณธรรมและมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถบริหารจัดการวัดได้ดี พัฒนาวัดให้เป็นที่เหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ แต่ในทางกลับกัน ถ้าเจ้าอาวาสขาดภาวะผู้นำที่ประกอบไปด้วยหลักธรรม วัดในสังคมไทยบางแห่งหรือหลาย ๆ แห่ง จึงเกิดความบกพร่องด้านการบริหารจัดการภายในวัดขึ้นหลาย ๆ ประการ

ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง มีความหนักแน่น มั่นคง และสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเองได้ ผู้บริหารงานที่ดีจะเป็นผู้ที่

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ภาวะผู้นำ, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๕), หน้า ๒๓.

ดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร^๖ และเป็นกระบวนการใช้อิทธิพลที่ผู้นำกระทำต่อกลุ่ม เพื่อให้งานของกลุ่มบรรลุเป้าหมายที่วางไว้” ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับการ การประสานงาน การควบคุมงาน^๗ รวมถึงมีกระบวนการเกลี้ยกล่อมจิตใจของผู้นำ ที่จะทำให้ผู้ตามประพฤติปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมจุดประสงค์ของผู้นำ หรือจุดประสงค์ร่วมกันของผู้นำกับผู้ตาม^๘

ในทางพระพุทธศาสนา ภาวะผู้นำคือบุคคลที่จะมาประสานให้คนทั้งหลายรวมกัน โดยที่ว่าจะเป็นการอยู่ร่วมกันก็ตาม หรือทำงานร่วมกันก็ตาม ให้พากันไปด้วยดีสู่จุดหมายที่ดีงาม ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการที่จะไปเกี่ยวข้องกับปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นทุกอย่างให้ถูกต้อง และได้ผลตามองค์ประกอบในท่ามกลางสังคมและสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งที่ประสบ เช่น ปัญหา เป็น

^๖ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), คนสำเร็จงานสำเร็จ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

^๗ Ralph Stogdill, *Leadership, Membership and Organization*, (Psychological Bulletin: January, 1950), p.4.

^๘ Henri Fayol, *General and Industrial Management*, (London: Pitman, 1499), pp. 5-6.

^๙ Sergiovanni, Thomas J. and Moore, John H. *Schooling for Tomorrow*, (Boston: Allyn and Bacon, 1989), p.213.

ต้น^๙ ซึ่งผู้นำที่ดีคือผู้มีวิมุตติภาวะหรือมีภาวะผู้นำที่ดีจะต้องมีคุณธรรมในตนเองก่อน ดังพุทธภาษิตที่ว่า ตถาคตกล่าวอย่างไร (ยถาวาที) ก็ทำอย่างนั้น (ตถากาโร) ทำอย่างไร (ยถากาโร) ก็กล่าวอย่างนั้น (ตถาวาที) ฉะนั้น ชาวโลกจึงเรียกว่า ‘ตถาคต’^{๑๐} ดังนั้น ผู้ที่จะนำคนอื่นจึงต้องมีหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงความสำคัญของผู้มีคุณธรรมวินัยตามแนวพุทธว่า อานนทฺ ธรรมและวินัยใดที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย โดยการล่วงไปแห่งเรา ธรรมและวินัยนั้นย่อมเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย^{๑๑}

เจ้าอาวาสจึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการเป็นผู้นำด้านการบริหารกิจการภายในวัด ตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม คำสั่ง ข้อบังคับมหาเถรสมาคม นโยบายของรัฐบาลและกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน เจ้าอาวาสที่มีภาวะผู้นำสูง มีความรู้ ความสามารถดี มีคุณธรรมและมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถบริหารจัดการวัดได้ดี พัฒนาวัดให้เป็นที่เหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ แต่ในทางกลับกัน ถ้าเจ้าอาวาสขาดภาวะผู้นำที่ประกอบไปด้วยหลักธรรม วัดในสังคมไทยบางแห่งหรือหลาย ๆ แห่ง จึงเกิดความบกพร่อง

ด้านการบริหารจัดการภายในวัดขึ้นหลาย ๆ ประการ

เจ้าอาวาสที่มีภาวะความเป็นผู้นำสูงสามารถทำการเผยแผ่หลักธรรม สร้างศาสนทายาท และช่วยเหลือสังคมได้เป็นอย่างดี แต่ในปัจจุบันยังมีจำนวนน้อย บางวัดยังไม่สามารถบริหารกิจการภายในวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยได้ บางวัดมีหนี้สินค้างชำระ เพราะไม่มีทุนทรัพย์ที่เพียงพอหรืออาจเกิดจากการบริหารการเงินที่ผิดพลาด บางวัดทำการก่อสร้างโดยไม่มีแผนผัง จึงเกิดภาพการสร้างแล้วรื้อทิ้งและสร้างใหม่ ทำให้สิ้นเปลืองทุนทรัพย์ที่มาจากศรัทธาของญาติโยม ก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธา ไม่อยากที่จะทำบุญที่วัดนั้น ๆ อีก บางวัดถูกผู้มีอิทธิพลในชุมชนควบคุม การบริหารจัดการวัดเบียดเบียนตัดน้ำ ตัดไฟ หาเรื่องขับไล่เจ้าอาวาส เมื่อเจ้าอาวาสไม่สามารถอดทนต่อแรงกดดันและอุปสรรคขัดข้องต่าง ๆ ได้ จึงทำให้เกิดภาพพระทิ้งวัด หรือวัดไม่มีพระ ในแต่ละปีจะมีเจ้าอาวาสใหม่ได้รับการแต่งตั้งทดแทนเจ้าอาวาสเก่าที่ลาออก ถูกไล่ออก หรือมรณภาพ ซึ่งเป็นโอกาสอันดียิ่งนักที่เจ้าอาวาสใหม่จะได้ศึกษารูปแบบการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส โดยอาศัยหลักธรรมเป็นหลักของการประพฤติทางกาย วาจา และใจ จึงจะสามารถที่จะพัฒนาวัดให้รุ่งเรืองและเป็นที่เจริญศรัทธาของญาติโยม สามารถทำการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง

เมื่อเจ้าอาวาสต้องทำงานร่วมกับคนหมู่มากก็ย่อมมีปัญหาตามมา อันเป็นปัญหาที่ไม่ค่อยได้รับการแก้ไข ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าอาวาสน้อย ซึ่งมีสาเหตุมาจาก

^๙ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **ทศวรรษธรรมทัศน์พระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๔), หน้า ๕๒.

^{๑๐} ชู.อิติ. (ไทย) ๒๕/๑๑๒/๔๙๖.

^{๑๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๔๑/๑๗๘.

เจ้าอาวาสนำหลักธรรมมาปรับใช้ในการทำหน้าที่น้อย ประกอบกับการขาดความเข้าใจในสถานการณ์ปัจจุบัน ทำให้ปรับตัวได้ไม่ทันต่อสถานการณ์ รวมถึงยังคงมีความคิดเชิงอนุรักษ์นิยมแบบเดิมในการดำเนินชีวิต และการประกอบกิจทางพระพุทธศาสนา เพราะเจ้าอาวาสขาดความรู้ ความเข้าใจ และยังไม่ถึงความหมายหลักธรรมที่มีความละเอียดลึกซึ้งดีนัก จึงปฏิบัติตนอย่างมีประสิทธิภาพไม่ดีพอ ขาดวิสัยทัศน์การเป็นผู้นำที่รอบรู้ขาดหลักธรรมที่จะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำ ฉะนั้น ถ้ามีการส่งเสริมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสด้วยหลักธรรมที่ถูกต้องกับการทำหน้าที่ โดยมีรูปแบบที่ดี เหมาะแก่กาลสมัยจะเป็นทางเลือกหนึ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสได้เป็นอย่างดี อันจะเป็นที่หวังได้ว่าเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ทั่วไปจะช่วยสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืนสืบไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาหลักการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพของเจ้าอาวาสในสังคมไทย
๒. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสอย่างมีประสิทธิภาพ
๓. เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสเชิงพุทธบูรณาการ

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย/รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งศึกษาวิจัยจากหนังสือ เอกสารวิชาการ และการสัมภาษณ์พระสงฆ์และประชาชนจำนวน ๒๑ รูป/คน จากนั้นได้นำมาประมวลผล เพื่อให้เห็นเป็นแนวทางเบื้องต้น และต่อมาได้นำหลักพุทธธรรมเข้าไปบูรณาการเพื่อให้เกิดการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ดียิ่งขึ้น

๔. ผลการวิจัย

จากประเด็นปัญหาหลักที่ผู้วิจัยต้องการจะค้นคำตอบ ได้แก่ หลักการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพของเจ้าอาวาสในสังคมไทยเป็นอย่างไร หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสมีประการใดบ้าง และรูปแบบการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสเชิงพุทธบูรณาการเป็นอย่างไร ผลสรุปที่ได้คือ

๔.๑ หลักการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพของเจ้าอาวาสในสังคมไทยเป็นอย่างไร

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเจ้าอาวาส เป็นสิ่งที่สามารถใช้งบชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน เนื่องจากเจ้าอาวาสเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะเจ้าอาวาสที่น่าเคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในปัจจุบันงานกิจการคณะสงฆ์มีเพิ่มมากขึ้น เจ้าอาวาสจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำและมีการปรับตัวในการทำงานเชิงรุก เพื่อกระตุ้นให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานคณะสงฆ์มากขึ้นกว่าเดิม

ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ชั้นปกครองในระดับเจ้าอาวาสวัดจึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการเป็นผู้นำด้านการบริหารกิจการภายในวัดตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม คำสั่ง ข้อบังคับมหาเถรสมาคม นโยบายของรัฐบาลและกฎหมายบ้านเมือง ตามเกณฑ์มาตรฐานคือวัดพัฒนาตัวอย่าง เช่น การทำสังฆกรรม การบรรพชาอุปสมบท การปกครองดูแลพระภิกษุสามเณร การให้การศึกษ การอบรมบ่มเพาะความประพฤติตามพระธรรมวินัย การส่งเสริมการปฏิบัติธรรม หรือการปฏิบัติตามนโยบายเฉพาะเรื่อง เช่น การบริหารจัดการเรื่องทรัพย์สินที่เรียกว่าศาสนสมบัติของวัด การแสดงอาณาเขตที่ดินของวัด ที่ธรณีสงฆ์และที่กัลปนาของวัด การแสดงธรรม เผยแผ่หลักธรรมวินัย การพัฒนาวัด การดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุภายในวัด การลงโทษ การทำทัณฑ์บนแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ประพฤติผิดคำสั่งของเจ้าอาวาส ที่สั่งตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส การบริการอำนวยความสะดวกด้านกิจกรรม การบำเพ็ญกุศล และด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในเขตพื้นที่รับผิดชอบของวัด รวมถึงงานบำเพ็ญบุญกุศลตามประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ภาวะผู้นำของการเป็นเจ้าอาวาสที่ได้รับการคาดหมายจากคณะสงฆ์ไทยในสถานการณ์ปัจจุบันนั้น เจ้าอาวาสต้องมีภาวะผู้นำสูง เป็นผู้มีความริเริ่มและมีชีวิตชีวา มีความสามารถตัดสินใจได้รวดเร็ว มีความสามารถชักจูงผู้อื่นให้คล้อยตามได้ มี ความรับผิดชอบต่อหน้าที่มากกว่าผู้อื่น มีความฉลาดรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์ และ ปฏิภาณไหวพริบดี มีความทรงจำดี มี

ความสามารถในการรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้ เป็นอย่างดี มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้ความชำนาญพิเศษ มีความอดทนและกล้าหาญ^{๑๒} มีความรู้ความสามารถดี มีคุณธรรมและมนุษยสัมพันธ์ดี มีจิตสำนึกความรับผิดชอบสูงยิ่งกว่าพระลูกวัดทั่วไป ประพฤติตนตามหลักคำสอนพระพุทธเจ้า เป็นผู้ที่อยู่แล้วดีและพระลูกวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ประพฤติอยู่ในกิจของสงฆ์ที่พึงกระทำ อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยให้แก่พระสงฆ์ สามเณร และฆราวาส และยังต้องทำนุบำรุงวัดให้เป็นสถานที่อบรมสั่งสอนธรรมแก่ประชาชน สามารถประกอบศาสนกิจได้เป็นปกติ เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนให้มีที่พึ่ง เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับประชาชน ทั้งทางด้านกาย วาจา และใจ เพราะเป็นตำแหน่งที่ได้รับการคัดเลือกมาจากเจ้าคณะปกครอง จึงเป็นที่คาดหวังรวมถึงฝากความหวังว่าวัดจะพัฒนาเจริญหรือไม่ รวมถึงเจ้าอาวาสต้องทำหน้าที่พบบปะกับผู้คนในการบริหารจัดการวัดตลอดจนถึงผู้ได้บังคับบัญชาและประชาชนในพื้นที่ ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสจึงควรมีครบรอบด้าน แต่จะให้ดีพร้อมในทีเดียวเลยคงไม่ได้ จะต้องใช้เวลาเจ้าอาวาสในการพัฒนาภาวะผู้นำในด้านต่าง ๆ ด้วย เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเรียนรู้ เพราะเมื่อเจ้าอาวาสพัฒนาภาวะผู้นำได้ก็จะเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพของพระพุทธศาสนา ซึ่งเจ้าอาวาสควรเป็น

^{๑๒} Barnard Chester I., *The Functions of the Executive*, (Boston: Harvard University Press, 1972), p.127.

ตัวอย่างที่ดีให้ผู้ที่บังคับบัญชาและประชาชน เป็นที่พึ่งได้ทั้งยามปกติ และยามทุกข์ยาก ก็จะทำให้ได้ใจของประชาชนและเป็นผู้ที่ ประชาชนยอมรับทั้งด้านตำแหน่งและความสามารถ รวมถึงทางด้านจิตใจที่ทำ ประโยชน์ให้กับพระพุทธศาสนาโดยไม่เห็นแก่ ความเหน็ดเหนื่อยหรือความเหนื่อยยาก สามารถเป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตาม เป็นตัวอย่าง ทั้งการทำ การพูด การคิด ทำหน้าที่เพื่อยัง ประโยชน์ให้ผู้ที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ ไม่ว่าจะเป็น พระสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา

โดยมีบทบาทเป็นผู้นำและมีหน้าที่ สนับสนุน ให้แนวทางในการทำงานให้สำเร็จ ลุล่วงด้วยดีตามเป้าหมายของคณะสงฆ์ ให้การ ช่วยเหลือชุมชน เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชน สามารถทำให้ชุมชนยอมรับจากการทำความดี เพียรปฏิบัติรักษาพระวินัย และปฏิบัติตาม พระธรรม สามารถเผยแผ่หลักธรรมต่อสาธุชน ได้ทุกช่วงอายุ เพื่อให้เป็นแนวทางในการใช้ ชีวิตให้อยู่บนฐานแห่งความเป็นจริง รู้จักการ พึ่งพาตนเอง รู้จักเสียสละ รู้จักแยกแยะ ความผิดชอบชั่วดี ตลอดจนสอนให้มีความสุข จากการให้มากกว่าการรับ ต้องดำรงมั่นใน สิกขาบทตามพระธรรมวินัย เพื่อให้เป็นที่ ศรัทธาเลื่อมใสกับผู้ที่ศรัทธาเลื่อมใสอยู่แล้ว และให้เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสกับผู้ที่ยังไม่ศรัทธา เลื่อมใส เมื่ออยู่ในสิกขาบท ก็จะเป็นเบื้องต้น แห่งความดีในการทำหน้าที่เจ้าอาวาส เพราะ ในฐานะผู้นำ ถ้าคนไม่ศรัทธาก็ทำงานต่อไม่ได้ ดังนั้นจึงควรทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ชี้บอกทางถูก ชี้บอกทางผิด ให้ประชาชนเห็น คุณและโทษชัดเจน เพื่อจะได้เลือกสรร ประพฤติปฏิบัติเอง โดยไม่รู้สึกลัวโดนบังคับ หรือเห็นว่าพระธรรมคำสอนไม่มีความหมาย

และควรมีความสนใจที่จะทำงานบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ การปกครอง คณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา สาธารณูปการ การสาธารณ สงเคราะห์ และศึกษาสงเคราะห์ เป็นสำคัญ เพื่อให้ทำงานตามหน้าที่ได้สำเร็จเรียบร้อยดี งาม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เจ้า อาวาสจึง ต้องอาศัยทักษะ ความรู้ ความสามารถ ในการบริหารจัดการที่ดี

โดยสรุป การเป็น ผู้นำ ที่มี ประสิทธิภาพของเจ้าอาวาสในสังคมไทยนั้น จึงต้องมีบทบาทหน้าที่และคุณสมบัติทั้งหลาย ดังนี้

๑) เจ้าอาวาสควรเป็นผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถในการตัดสินใจ ในการนำพา ตนเอง หมู่คณะ และองค์กรให้ดำเนินไปได้ ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ ในทางพระพุทธศาสนา แสดงหลักธรรมสำหรับผู้นำไว้ คือ หลักพรหม วิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ ฆราวาสธรรม ๔ ทศพิธราชธรรม ๑๐ และจักรวรรดิวัตร ๑๒ เป็นต้น รวมถึงลักษณะของหลักธรรมทั้งหมด แล้วจะต้องเกื้อหนุนให้หนักปกครองประสพ ความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

๒) คุณสมบัติของภาวะผู้นำที่ดีของ เจ้าอาวาสนั้น จะต้องประกอบด้วยหลักการ ๓ ประการ คือหลักการครองตน ครองคนและ ครองงาน โดยมุ่งเน้นให้ผู้นำเกิดการพัฒนาตน พัฒนาคณะ และพัฒนาระบบงานให้มีคุณภาพที่ ดีทั้ง ๒ ด้าน คือด้านจิตใจและด้าน ความสามารถ เพื่อให้สามารถดำเนินกิจการ งานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ วางไว้

๓) ภาวะผู้นำในฐานะเจ้าอาวาสในสังคมไทยที่มีประสิทธิภาพ ควรประกอบไปด้วยคุณสมบัติ (๑) มีปัญญามองการณ์ไกล เป็นผู้มิวิสัยทัศน์กว้างไกล มองสภาพเหตุการณ์ออก สามารถวางแผนได้ มีความฉลาดในการใช้คน มีความชำนาญในการใช้ความคิด (๒) จัดการธุระได้ดี เป็นผู้ชำนาญในงาน มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีความชำนาญด้านเทคนิค รู้จักวิธีจัดการงานไม่ให้เกิดข้อพิพาทในหน้าที่ที่ตนได้รับผิดชอบ (๓) พึงพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี และได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น มีความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์^{๓๓}

๔) เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตนสำรวม ระมัดระวังตนให้สมควรแก่ความเป็นพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำ คือต้องมีหลักสังวร ๕ ประการ^{๓๔} คือ (๑) มีปาฏิโมกข์สังวร สำรวมในปาฏิโมกข์ (๒) มีสติสังวร สำรวม ด้วยสติ คือ สำรวมอินทรีย์ มีจักขุ เปนต้น (๓) มีญาณสังวร สำรวมด้วยญาณ (๔) มีขันติสังวร สำรวมด้วยขันติ (๕) มีวิริยสังวร สำรวมด้วยความเพียร

การที่เจ้าอาวาสทำหน้าที่เป็นผู้นำสงฆ์ สามารถปฏิบัติตนได้ตามหลักธรรมดังกล่าวเป็นเบื้องต้น จะช่วยส่งเสริมความเป็นผู้นำของเจ้าอาวาสให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เหมาะสมกับการทำหน้าที่ของคณะสงฆ์ในด้านอื่น ๆ ได้

จากการรวบรวมข้อมูลปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในสังคมไทย สรุปได้ ๒ ข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

(๑) ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ที่ยังมีคุณสมบัติไม่ประกอบด้วยหลักธรรมที่ถูกต้องเพียงพอ ทำให้เกิดความผิดพลาดและก่อให้เกิดความเสียหายต่อทั้งตนเองและพระพุทธศาสนา

(๒) ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาส จึงทำให้วัดแต่ละวัดมีความต่างกันมากในการพัฒนาหรือทำนุบำรุงวัดวาอารามให้เจริญรุ่งเรือง

๔.๒ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสมีประการใดบ้าง

หลักพุทธธรรมมีความสำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส เพราะเป็นหลักในการทำหน้าที่เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติเป็นตัวอย่างให้กับประชาชนได้มีความเชื่อมั่นและกล้าที่จะทำบุญและประพฤติตามคำสั่งสอน พร้อมทั้งให้การสนับสนุนโดยมีเจ้าอาวาสเป็นตัวอย่างที่ดี เมื่อเข้าใจหลักพุทธธรรมก็จะมีส่วนช่วยเป็นหลักในการศึกษาเรียนรู้และทำความเข้าใจ เมื่อนำไปปฏิบัติถูกต้อง ก็จะสามารถควบคุมกาย วาจา และใจ ให้มีประสิทธิภาพ เมื่อนำไปใช้ทำงานในตำแหน่งเจ้าอาวาส ก็จะช่วยยังช่วยให้การงานที่ได้รับมอบหมายตามหน้าที่เป็นไปได้อย่างดี สามารถเป็นแนวทางทั้งในยามปกติ และเป็นตั้งแสงประทีปในยามมืดมน ให้สามารถรอดพ้นภัยในแต่ละสถานการณ์ไปได้

หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส คือ

^{๓๓} อัง.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๕๙/๑๔๖.

^{๓๔} วิสุทฺธิ. ๑/๘; ปฎิส.อ. ๑๖;

วิภังค.อ. ๔๒๙.

หลักพรหมวิหาร ๔ ได้แก่ ๑) เมตตา ความรัก ความปรารถนาดีต่อพระภิกษุสงฆ์ สามเณร ประชาชน และพุทธศาสนาทั้งหลาย ๒) กรุณา ความกรุณา ต้องการช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ๓) มุทิตา มีจิตอ่อนโยน มีความยินดี คอยช่วยส่งเสริมพระภิกษุ สามเณร และประชาชนอย่างพอเหมาะพอควร ๔) อุเบกขา มีความยุติธรรม เที่ยงธรรม สามารถวางใจเป็นกลางได้ โดยเว้นจากอคติ

หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าอาวาสให้ประสบความสำเร็จ คือ หลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ๑) ฉันทะ มีความพอใจ เต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่เจ้าอาวาส ๒) วิริยะ มีความพากเพียรพยายามอย่างต่อเนื่อง มีความกล้าที่เผชิญกับอุปสรรคทั้งปวง ๓) จิตตะ มีจิตใจมุ่งมั่น เอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่ ๔) วิมังสา มีปัญญา รู้จักไตร่ตรอง ทบทวนการทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างถูกต้อง

การนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาใช้ส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส และใช้หลักอิทธิบาท ๔ มาส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาส จึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญยิ่งที่สามารถส่งผลให้เกิดเป็นความเจริญรุ่งเรืองในการทำหน้าที่ทั้งโดยส่วนตัว ส่วนรวมและส่วนพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

๔.๓ รูปแบบการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสเชิงพุทธบูรณาการเป็นอย่างไร

รูปแบบการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสเชิงพุทธบูรณาการสรุปได้ดังนี้

๑. รูปแบบการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสด้วยพรหมวิหาร ๔ คือ (๑) ด้านเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี จะเป็นสิ่งช่วยให้ความสัมพันธ์ที่ดีเกิดขึ้นระหว่างเจ้าอาวาสกับพระภิกษุ สามเณรที่อยู่ร่วมกัน ให้เกิดความรัก ความสามัคคี พร้อมใจกันทำกิจของพระสงฆ์ให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย ปราศจากการสร้างความเดือดร้อน เมื่อพระภิกษุ สามเณร และคนวัดได้รับความเมตตาแล้ว ย่อมเกิดจิตยินดีในการปฏิบัติตามกฎระเบียบโดยสมัครใจ พร้อมทั้งจะทำการศึกษาพระธรรมวินัย เพื่อน้อมนำไปปฏิบัติตน เมื่อรู้และเข้าใจแล้วก็จะทำการเผยแผ่ และให้การอนุเคราะห์สงเคราะห์ในบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ไปพร้อมกับการสร้างวัดพัฒนาวัด ให้เป็นสถานที่ในการบำเพ็ญบุญประพฤติกุศล (๒) ด้านกรุณา ความสงสาร ต้องการที่จะช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มีความเห็นอกเห็นใจ มีความสงสาร รู้สึกห่วงใย เมื่อพระภิกษุ สามเณรและคนในปกครองได้รับความทุกข์กาย ทุกข์ใจ มีจิตที่จะช่วยปลดเปลื้องทุกข์นั้นเหมือนเป็นทุกข์ของตนเอง เพราะมีความรู้สึกร่วมสุข ร่วมทุกข์กับผู้ได้บังคับบัญชา ยามเจริญต้องช่วยสนับสนุน ยาม ท้อแท้ หรือ ตกต่ำ ต้อง คอย ช่วย ประคับประคองและให้กำลังใจเพื่อให้เกิดมีกุศลจิตในการที่จะประกอบบุญการกุศล หรือปฏิบัติธรรมสืบต่อไป มีความปรารถนาที่คิดจะช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ที่กำลังประสบอยู่ ไม่มีการทอดทิ้ง หรือปล่อยปละละเลย ย่อมส่งผลให้ได้รับการเคารพและยอมรับ รวมถึงเกิดความรู้สึกร่วมใจเมื่อประสบทุกข์แล้วจะไม่ถูกทอดทิ้ง แต่กลับรู้สึกได้รับความคุ้มครองช่วยเหลือ เห็นว่าเจ้าอาวาสเป็น

ที่พึงได้ (๓) ด้านมุกิตา ความพลอยยินดี เจ้าอาวาสมีจิตอ่อนโยน มีใจผ่องใส ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบาน ไม่มีความอิจฉาริษยา เมื่อผู้ใดบังคับบัญชา หรือผู้หนึ่งผู้ใดได้รับความ สุข ความสำเร็จ หรือได้รับความ เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า ทั้งด้านชีวิตความเป็นอยู่ การศึกษา การได้ยศถาบรรดาศักดิ์ ได้รับการเลื่อนชั้น เลื่อนตำแหน่ง การได้รับ มอบหมายให้ทำหน้าที่สำคัญ การมีบทบาทหน้าที่ที่สูงส่งกว่าตนเอง รู้จักจะแสดงออกซึ่ง จิตใจที่มีความพลอยยินดี ทั้งทางกาย ด้วยการ ไปร่วมแสดงความยินดี ทางวาจาแสดงความ ชื่นชม ยกย่อง ยินดี และทางใจก็มีความเอิบ อิ่ม และตั้งความปรารถนาดีแก่เป็นมุกิตาจิต ไปยังผู้อื่น หวังให้เขามีความเจริญรุ่งเรือง ต่อไป เช่นเดียวกับที่ตนเองก็ปรารถนาให้ตนมี ความสุข มีความเจริญเช่นเดียวกัน ตลอดทั้งมี การส่งเสริมทั้งด้านการเงิน ให้รางวัลในด้าน ความดีความชอบอย่างชัดเจน (๔) ด้าน อุเบกขา คือ ความวางใจเที่ยงธรรม เมื่อยามที่ ตัวเจ้าอาวาสหรือผู้ใดบังคับบัญชา ได้ทำ ผิดพลาดในกฎระเบียบหรือข้อตกลงต่าง ๆ ที่ ได้ทำความตกลงกันไว้ตั้งแต่ต้น การพิจารณา ในความผิดของพระภิกษุสามเณรก็ต้องทำด้วย ความโปร่งใส ยุติธรรม ไม่ลำเอียง มีการ พิจารณาในรูปของคณะกรรมการ ถ้าผิดก็จะมี บทลงโทษตามสมควร ไม่มีความลำเอียงว่าคน นี้เป็นคนโปรด คนสำคัญ เมื่อทำผิดแล้วไม่ ต้องรับผิด คนนี้เป็นคนที่ไม่ชอบ เมื่อทำผิด ต้องลงโทษให้หนักกว่าปกติ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะ สามารถครองใจผู้ใดบังคับบัญชาได้

๒. รูปแบบการส่งเสริมประสิทธิกร การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสด้วยอิทธิบาท ๔ คือ (๑) ด้านฉันทะ เจ้าอาวาสต้องมีความ

พอใจในการได้รับตำแหน่งหน้าที่และอำนาจที่ มีเพื่อนำไปใช้สำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำของ ตนเอง เต็มใจที่จะเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อเป็นการประกาศ พระศาสนาและดำรงไว้อย่างมีคุณค่า มีความ เชื่อมั่นศรัทธาในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ยินดีที่จะศึกษาแนวทางเพื่อพัฒนาตนเองใน ด้านภาวะผู้นำให้มีประสิทธิภาพที่ดีอันเป็น เหตุไปสู่ประสิทธิผลที่เป็นรูปธรรม ย่อมช่วย ให้เกิดศรัทธาที่เพิ่มมากขึ้น ตลอดถึงเป็นผู้ที่ไม่ ยอมท้อแท้ ไม่มีความเบื่อหน่ายในการสนอง คุณและดูแลรักษาสมบัติทางพระพุทธศาสนา ให้สืบต่อและส่งต่อไปในภายภาคหน้าได้อย่าง ติงาม เหมือนที่เจ้าอาวาสรุ่นก่อน ๆ ได้ดำรง รักษาและส่งต่อมาถึงรุ่นปัจจุบัน (๒) ด้าน วิริยะ เจ้าอาวาสต้องมีความพากเพียร พยายาม ขยันหมั่นเพียร มีแรงกำลังที่จะ ทำงานอย่างเต็มความสามารถ ด้วยความ พยายามอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ด้วย ความเข้มแข็ง เป็นผู้เอาธุระในกิจการงานพระ ศาสนาอย่างเสียสละ เป็นผู้ไม่ทอดทิ้งแม้จะ พบเจออุปสรรคขัดข้อง หรือปัญหาที่ยุ่งยาก มี ความกล้าหาญ กล้าที่จะเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ อย่างไม่กลัวต่อความลำบาก ด้วยเมื่อตั้งใจ จะทำแล้วก็ต้องกล้าที่จะละทิ้งสิ่งอื่นใดที่ไม่ สำคัญหรือจำเป็น และพยายามทำงานให้ สำเร็จให้ถึงจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ชอบดีแล้วได้ อีกทั้งสามารถที่จะระอคอยผลของความเพียร ได้ (๓) ด้านจิตตะ เจ้าอาวาสต้องมีใจที่จดจ่อ เต็มใจที่จะทุ่มเทและเอาใจใส่ในการปฏิบัติ หน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายอย่าง เต็ม กำลังสติปัญญาสามารถ โดยไม่หวังเรื่อง ผลตอบแทนอันเป็นอามิสที่เกิดจากความไม่ ชอบธรรม สามารถที่จะรวบรวมกำลังใจให้

เป็นสมาธิและตั้งมั่นในกิจการงานได้เสมอ มีความมุ่งมั่นทุ่มเทเพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ (๔) ด้านวิมangsa เจ้าอาวาสต้องมีการใช้ปัญญาใคร่ครวญตรวจตราความเรียบร้อยในกิจการงานต่าง ๆ ที่ได้กระทำอยู่เสมอ รู้จักใช้ปัญญาคิดพิจารณาสอบสวนไตร่ตรองที่พอเหมาะพอดีกับกิจการงาน

การใช้สติปัญญาศึกษาเรียนรู้บทวนตรวจตรานี้เป็นเหตุเป็นผลที่ส่งต่อเนื่องมาจากความมีฉันทะ พอใจในงาน วิริยะ มีความพากเพียรพยายาม มีจิตตะ จิตใจที่เป็นสมาธิจดจ่อ และมีพลัง เมื่อมาถึงขั้นวิมangsaจะเป็นหัวใจในการทำงานที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จหรือผิดพลาด ฉะนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับวิมangsaที่จะบทวนตรวจตรา รวมถึงการสรุปผล จะได้รู้งานและหาวิธีจัดการงานในแต่ละสถานการณ์ได้อย่างพอเหมาะพอดีและมีประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการทำงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ได้ผลดี จึงต้องมีทั้งฉันทะ ความพอใจ ความชอบใจ ความเต็มใจ ไม่ท้อแท้หรือเบื่อหน่ายงาน มีวิริยะ ความขยันหมั่นเพียร รู้จักพยายามอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การทำหน้าที่สำเร็จสมบูรณ์ มีจิตตะ ความเอาใจใส่อย่างจริงจัง เป็นการเพิ่มพลังทางจิตให้พร้อมที่จะทำงานหนักได้ และวิมangsa การใช้ปัญญาในการพิจารณากิจการที่ให้อารมณ์รอบคอบ ความรอบคอบโดยไม่ประมาทจะช่วยให้อารมณ์งานน้อยใหญ่ประสบความสำเร็จผลได้เป็นอย่างดี

๕. สรุป

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำ

ของเจ้าอาวาสเชิงพุทธบูรณาการ ทำให้สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยได้เป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างคุณสมบัติ ทักษะ วุฒิภาวะ บุคลิกภาพ รวมถึงภาพลักษณ์ที่ดีงามให้เกิดมีกับคณะสงฆ์โดยรวม ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบ “BI Model” ที่ถือว่ามีคุณค่าและเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสได้มากยิ่งขึ้น ดังนี้

(๑) “B” (Brahmavihāra (พรหมวิหาร)) นำมาใช้ส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส เพื่อให้เจ้าอาวาสเป็นผู้มีประสิทธิภาพภาวะผู้นำที่มีทั้งวิชา ความรู้ ความสามารถ และมีหลักธรรมคอยเข้ากำกับจิตใจ ให้สามารถทำหน้าที่อย่างมีคุณภาพ โดยให้ความรัก ความกรุณาอย่างทั่วถึงและเสมอภาคกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์แนบแน่นในด้านการอยู่ร่วมและการทำงานร่วมกัน จะช่วยลดปัญหาที่เกิดจากการประทุพผิตศีลธรรมผิดวินัย ช่วยลดความขัดแย้งในการที่ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ที่ต้องประสานเชื่อมโยงร่วมมือกันและกัน ช่วยให้เกิดความอบอุ่นและสงบสุขในอาณาบริเวณทั้งภายในวัดและประชาชนในชุมชนโดยรอบวัด ความมีเมตตาจะช่วยให้บรรยากาศของการอยู่ร่วมกันมีความสุข มีความรู้สึกกับพระสงฆ์ สามเณร คนวัด เหมือนคนในครอบครัวเดียวกัน รักกัน ช่วยเหลือกันและกัน ให้กำลังใจเมื่อยามท้อแท้อ่อนแรงในการทำความดี หรือปฏิบัติตนตามคำสอนพระพุทธเจ้า คอยตักเตือนกันด้วยเมตตาเมื่อมีเหตุแห่งการผิดพลาดเกิดขึ้น ไม่ซ้ำเติมเพิ่มความทุกข์ความหนักใจ ความกรุณา จะช่วย

ให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยอาศัยเมตตา ช่วยด้วยความปรารถนาที่ต้องการให้เขาพ้นทุกข์ รู้จักที่จะให้การบอกกล่าว ชี้แนะสั่งสอน อบรม รวมถึงพัฒนาให้เขามีความเจริญรุ่งเรือง ด้วยความเสียสละ ด้วยความห่วงใย ช่วยแก้ไขความไม่สบายกาย ไม่สบายใจของผู้ได้บังคับบัญชาและผู้ที่อยู่ร่วมกันได้ตลอดถึงให้ความคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายเพื่อไม่ต้องการให้เขาหวาดระแวงหรือกังวลต่อการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมสงฆ์ ต้องมีมุทิตา มีจิตอ่อนโยน ไม่แข็งกระด้าง ไม่มีการอิจฉาริษยากัน รู้สึกร่วมในการพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข มีความเจริญ หรือประสบความสำเร็จทั้งในการศึกษา การงาน หรือด้วยยศศักดิ์ มีการสร้างขวัญ ให้รางวัลตลอดถึงพูดชื่นชมด้วยความเต็มใจในความรู้ความสามารถของผู้อื่นเมื่อเขามีคุณสมบัตินั้นจริง รวมถึงร่วมให้การสนับสนุนให้เขาดียิ่ง ๆ ขึ้นไปในโอกาสต่าง ๆ ที่สามารถจะกระทำได้ ส่วนด้านอุเบกขา ความยุติธรรม เทียงธรรม เจ้าอาวาสต้องคอยที่จะควบคุมตนเองไม่ให้เมตตาจนเกินเลย สงสารจนตนเองเป็นทุกข์หรือยินดีจนหลงละเลิง แต่จะพิจารณาเห็นว่าแต่ละคนเป็นไปต่าง ๆ นานานั้น เพราะด้วยกรรมความประพฤติของเขาเอง เมื่อเขาทำความผิด ต้องไม่ซ้ำเติม และให้โอกาสในการกลับตัว หรือเมื่อเขาทำผิด ต้องลงโทษไปตามที่ได้ตกลงกันไว้ เพื่อไม่ให้เกิดการทำผิดซ้ำ และไม่ให้เสียหลักความยุติธรรมไปในทางมิชอบ อีกทั้งพระสงฆ์องค์ใดที่โดนกล่าวหา ควรมีการไต่สวนทวนพยานอย่างยุติธรรม เมื่อคดียังไม่ถึงที่สุด ควรมีสถานที่รองรับเพื่อควบคุมตัว แต่ไม่ควรใช้วิธีจับสึกก่อนคดีถึงที่สุด ซึ่งจะไม่เป็นการยุติธรรมต่อพระสงฆ์ที่โดนกล่าวหา

(๒) “1” (Iddhipāda (อิทธิบาทธรรม)) นำมาใช้ส่งเสริมประสิทธิภาพของเจ้าอาวาสในการปฏิบัติหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเจ้าอาวาสต้องมีความพอใจ และมีความยินดีอย่างยิ่งในการทำหน้าที่เป็นเจ้าอาวาส ที่มีทั้งอำนาจและหน้าที่ตามที่ได้รับจากคณะสงฆ์ มีความเคารพและพึงใจในการทำหน้าที่ได้อย่างมีความสุข มีความยินดีที่จะทำการศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม รู้จักพัฒนาตนให้มีความสามารถเพิ่มขึ้นไปอีก เป็นผู้เสียสละประโยชน์ตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และส่วนพระศาสนา มีจิตสำนึกในการทำหน้าที่เป็นตัวแทนทางพระพุทธศาสนา เป็นผู้หนักแน่นในหลักการและวิธีการ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ทั้งเรื่องส่วนตัวที่ต้องประพฤติตามพระธรรมวินัย และเรื่องการบริหารงานวัด ตลอดถึงให้การแนะนำสั่งสอนแสดงหลักธรรมพร้อมทั้งอธิบายยกตัวอย่างประกอบให้แก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้รู้ทั่วถึงหลักธรรม เพื่อนำหลักธรรมในหัวข้อต่าง ๆ ไปเป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้ถูกต้องตรงตามสถานการณ์ที่แปรผันไปได้ มีจิตใจจดจ่อในการทำหน้าที่ไม่ปล่อยปละละเลยหรือทอดธุระในกิจหน้าที่ที่ต้องทำ เพื่อให้กิจการคณะสงฆ์ที่ได้รับมอบหมายไม่เสียหาย และให้ความสำคัญในการพัฒนาพระ พัฒนาคณะ พัฒนาวัด ด้วยปัญญา หาความเหมาะสมที่พอเหมาะพอดีเพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติตนเพื่อการอยู่ร่วมกัน สิ่งใดที่ผิดพลาด ต้องรู้จักที่จะทำการแก้ไขหรือปรับปรุง ตลอดถึงส่งเสริมให้เกิดคุณประโยชน์ที่มีคุณค่ากับพระสงฆ์สามเณร และประชาชนโดยทั่วไป มีการศึกษา

พื้นฐานจิตใจศรัทธาของชาวบ้านก่อนทำการ แสดงความสามารถ เพื่อให้เหมาะกับอัมพลศาสตร์ จะทำให้การทำงานที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้ง ควรมีการทบทวนตรวจตราพฤติกรรมของตนเอง และทบทวนตำราวิชาการ ตลอดถึงลงมือปฏิบัติให้เต็มความสามารถด้วยจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ให้สมความเป็นเจ้าอาวาส

ตรงตามหลัก ทันโตเสฏฐโฐ มนุษย์เสสุ มนุษย์ ประเสริฐเพราะเป็นสัตว์ที่ฝึกได้ เป็นผู้ฝึกตน ให้มีคุณธรรม พัฒนาตนไปเรื่อย ๆ ก็จะเป็น การเพิ่มประสิทธิภาพภาวะผู้นำได้มาก ยิ่งขึ้นไป

บรรณานุกรม

๑. คัมภีร์พระไตรปิฎกและหนังสือภาษาไทย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). ทศวรรษธรรมทัศน์พระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๔.

_____. ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๕.

พระมหาวิจิตร วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี). คนสำราญงานสำเร็จ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐.

๒. หนังสือภาษาอังกฤษ

Barnard Chester I. *The Functions of the Executive*. Boston : Harvard University Press, 1972.

Henri Fayol. *General and Industrial Management*. London : Pitman, 1499.

Ralph Stogdill. *Leadership, Membership and Organization*. Psychological Bulletin : January, 1950.

Sergiovanni, Thomas J. and Moore. *John H. Schooling for Tomorrow*. Boston : Allyn and Bacon, 1989.

